

4. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навч. посібник / Навроцький В.О. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 704 с.
5. Вирок Верховинського районного суду Івано-Франківської області від 22 жовтня 2012 року у справі № 0903/948/2012 [Електронний ресурс] // Сайт Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/26923381>.
6. Борисов В.І. Кримінальна відповідальність за незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів / В.І. Борисов // Проблеми пенітенціарної теорії і практики: Щорічний бюлетень / За заг. ред. А.А. Музики. – К. : КЮІ КНУВС. – 2005. – С. 24 – 33.

УДК 343.61(410)

Ю.Г. Старовойтова

■ **КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА
ХАРАКТЕРИСТИКА ВБИВСТВА
ЗА ПРАВОМ АНГЛІЇ**

Стаття присвячена з'ясуванню ключових юридичних ознак основних видів вбивства за кримінальним правом Англії. На підставі аналізу англійської судової практики зроблено спробу систематизувати сформульовані в ній положення щодо відповідальності за вбивство, відмежування вбивства від незлочинного спричинення смерті.

Ключові слова: *загальне право, судовий прецедент, вбивство, просте вбивство, кваліфіковане вбивство, "винне діяння", "винний розум", злий намір, груба недбалість*.

Статья посвящена определению ключевых юридических признаков основных видов убийства по английскому уголовному праву. На основании анализа английской судебной практики сделана попытка систематизировать разработанные в ней положения об ответственности за убийство, отграничении убийства от неправомерного причинения смерти.

Ключевые слова: *общее право, судебный прецедент, убийство, простое убийство, квалифицированное убийство, "виновное деяние", "виновный разум", злое намерение, грубая небрежность*.

In the article the key legal characteristics of the main types of unlawful homicide by English criminal law are identified. The provisions on criminal liability for unlawful homicide made out by judicial practice are tried to systematize with reference to court decisions.

Key words: *common law, judicial precedent, homicide, manslaughter, murder, actus reus, mens rea, malice aforethought, gross negligence*.

Розвиток вітчизняного кримінального законодавства та практики його застосування неможливий без урахування позитивного досвіду зарубіжних країн у сфері кримінального права. Звернення до останнього сприяє більш глибокому та всебічному дослідженню того чи іншого кримінально-правового інституту або кримінально-правової заборони, дозволяє зробити висновки про можливі шляхи вдосконалення вітчизняного кримінального законодавства та практики його застосування. З огляду на ті дискусії, які ведуться сьогодні з приводу місця та ролі прецеденту в системі джерел кримінального права України, ознайомлення з кримінальним правом Англії, яка є типовою країною прецедентного права, набуває актуальності.

Метою цієї роботи є з'ясування правових ознак вбивства за кримінальним правом Англії.

У фаховій літературі окремі питання, присвячені злочинам проти життя за англійським кримінальним правом, висвітлювалися в працях С.С. Яценка, І.В. Хохлової, О.П. Шем'якова, І.Д. Козюккіна, Г.О. Єсакова, Н.І. Крилової та інших. Однак певні особливості визначення ознак цих злочинів залишилися поза увагою науковців.

Вбивство в Англії належить до злочинів за загальним правом. За відсутності нормативного визначення цього поняття певні міркування щодо змісту ознак окремих видів вбивства наводяться в чисельних судових рішеннях, актах тлумачення Палати лордів, а також доктрині.

У кримінальному праві Англії вбивство *unlawful homicide* традиційно поділяється на: 1) просте вбивство, та 2) кваліфіковане вбивство. Крім того, самостійними видами розглядуваного злочину є вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини *infanticide* та позбавлення життя внаслідок небезпечного чи необережного керування транспортним засобом *careless driving*.

Поняття кваліфікованого вбивства *murder* не розкривається в жодному правовому акті Англії. У сучасній англійській кримінально-правовій доктрині під кваліфікованим вбивством розуміється протиправне, зі злим наміром спричинення смерті іншій людині, за виключенням випадків спричинення смерті ворогу на полі бою [21].

Визначення поняття простого вбивства *manslaughter* в кримінальному законодавстві Англії так само не наводиться. У доктрині

ні воно формулюється так само, як і поняття кваліфікованого вбивства, але з посиланням на певні обставини, наявність яких робить діяння менш серйозним, із зазначенням того, що воно не завжди супроводжується злим наміром, як, наприклад, у випадках мимовільного простого вбивства. Отже, просте вбивство можна визначити як протиправне, зі злим наміром або без такого спричинення смерті іншій людині, вчинене за певних пом'якшуючих обставин, що обумовлює його меншу небезпечність порівняно з кваліфікованим вбивством.

Отже, для простого та кваліфікованого вбивства характерними є такі спільні ознаки: *actus reus*¹ – протиправне спричинення смерті іншій людині; *mens rea*² – злий намір (крім мимовільного простого вбивства).

Ознаку протиправності можна визначити як відсутність будь-яких законних або виправдувальних обставин для позбавлення життя іншої особи. До таких обставин належать:

1) спричинення смерті військовослужбовцем або поліцейським при виконанні службових обов'язків;

2) деякі випадки спричинення смерті медичними працівниками. У зв'язку з цим слід зауважити, що позбавлення особи життя через мотиви альтруїзму, милосердя, співчуття тощо (евтаназія) відповідно до англійського кримінального права визнається умисним вбивством. Однак судовою практикою було вироблено кілька винятків із цього правила, які не можуть вважатися вбивством:

а) коли лікар для полегшення страждань тяжко хворого призначає йому препарат, знаючи, що цей лікарський засіб у незначній мірі прискорює настання смерті;

б) коли хворий знаходиться у вегетативному стані й медичний працівник приймає рішення про припинення подальшого лікування або годування пацієнта. Ця обставина є виправдувальною лише за умови, що подальше лікування непритомного хворого не призведе до покращення його стану.

Так, у справі *Airedale National Health Trust v Bland* (1993) 17-річний Ентоні Бленд після смертельної давки на стадіоні "Хілсборо" в

¹ Actus reus ("винне діяння") – об'єктивна складова злочину.

² Mens rea ("винний розум", "винна воля") – суб'єктивна складова злочину.

Шефіді, яка трапилася 15 квітня 1989 р., понад три роки перебував у псевдокомі, тобто стані, у якому організм людини існує подібно до рослини. Ураховуючи безрезультатність медичних процедур, лікарі прийняли рішення припинити подальше штучне годування хворого та інші заходи, спрямованні на підтримання життєдіяльності організму пацієнта. У своєму рішенні Палата лордів дійшла висновку, що лікарі, які відключили систему життєзабезпечення Бленда, не повинні нести кримінальну відповідальність за вбивство, оскільки немає ніякої необхідності в медичному лікуванні, яке не переслідує ніякої терапевтичної мети, коли воно є марним, оскільки пацієнт є непритомним, і немає ніякої перспективи щодо покращення його стану [1].

в) випадки, коли має місце така підстава захисту від кримінального переслідування, як необхідність.

За обставинами справи *Re A (children) (2000)* після народження двох дівчинок-сіамських близнюків Джоді та Мері з'ясувалося, що життєдіяльність останньої підтримувалася лише завдяки організму першої. Виходячи з цього, існувало три можливих варіанти подальшого розвитку подій, кожний із яких міг потягнути за собою негативні правові наслідки для лікарів, що доглядали дівчинок: i) залишити все як воно є. Тоді Джоді все своє життя "носила" би недорозвинену сестру, внаслідок чого не змогла би вільно рухатися; крім того значне підвищення ризику зупинки серця скоротило би її життя до декількох тижнів або місяців. Для лікарів обрання такого варіанту загрожувало би обвинуваченням в грубій недбалості; ii) виборне розділення, яке призвело би до смерті Мері, але надало би Джоді можливість вести повноцінне життя за умови проведення ще кількох операцій; iii) частково-ургентне розділення, коли близнюки були би розділені не до кінця й співіснувати би таким чином, доки один із них – слабкіша Мері – не загинула б; у такому випадку ризик загибелі Джоді різко підвищився би. Дилема полягала в тому, що обрання лікарями останніх двох варіантів розцінювалося би як умисне вбивство або, принаймні, як необережне вбивство. Схиляючись до другого з наведених варіантів, лікарі звернулися до суду з приводу правомірності таких дій. Суд апеляційної інстанції визначив, що закон повинен однаково поважати право на життя кожної людини, однак, при

цьому мають братися до уваги й інші чинники. У розглядуваній справі мета операції полягає в розділенні двох близнюків і наданні Джоді гарної перспективи для довгого та повноцінного життя. Смерть Мері не може вважатися метою операції, незважаючи на те, що вона є невідворотною. Операція, навіть яка завершиться смертю, надасть її тілу цілісність; дівчинка загине не тому, що її було вбито, а тому, що її власне тіло є нежиттєздатним [20].

г) коли сам хворий хоче померти. У цьому контексті ненадання медичним працівником хворому необхідного лікування, від якого останній свідомо відмовився, але яке могло би врятувати його життя, не може вважатися протиправним спричиненням смерті хворому. Подібні випадки слід відрізнити від евтаназії, коли згода хворого на смерть не звільняє лікаря або третю особу, котрі задовольнили таке бажання, від відповідальності за вбивство.

Потерпілим від вбивства може бути лише людина. В англійській судовій практиці та доктрині усталеним є підхід, згідно з яким життя людини починається з моменту її народження, який визначається початком самостійного існування плоду окремо від матері [3]. При цьому не має значення, чи є плід здоровим, або має аномалії несумісні з подальшим життям. Спричинення загибелі життєздатного плоду, до того, як він почне окреме від матері існування, не є вбивством, а утворює самостійний злочин – знищення плоду *child destruction* – передбачений Законом про збереження життя немовлят (1929) [5]. Утім як вбивство мають розцінюватися випадки спричинення ушкоджень плоду, унаслідок яких він гине невдовзі після народження [2]. Кінцевим моментом життя людини визнається смерть її головного мозку [3; 16].

Для того, щоб діяння було визнано вбивством, окрім інших ознак, необхідно встановити, що смерть потерпілого настала саме внаслідок протиправного діяння обвинуваченого. Із цього приводу англійською судовою практикою було вироблено кілька принципів.

По-перше, з'ясуванню підлягає фактична причина смерті потерпілого. Для цього треба відповісти на запитання, чи настала би його смерть, якщо обвинувачений не вчинив би певні діяння. Лише в разі негативної відповіді можна ставити питання про кримінальну відповідальність за вбивство.

По-друге, необхідно з'ясувати юридичну причину смерті потерпілої особи, тобто встановити, що поведінка обвинуваченого

була визначальною в настанні смерті. У більшості випадків той факт, що смерть потерпілого була спричинена певним діянням обвинуваченого, є очевидним. Однак не рідко трапляються й випадки, коли встановлення юридичної причини смерті вимагає здійснення ретельного аналізу всіх зовнішніх факторів, які могли перервати розвиток причинного зв'язку між діями (бездіяльністю) обвинуваченого та смертю потерпілого - так званих *novus actus interveniens*. До цих випадків належать такі:

1) коли діяння обвинуваченого не є безпосередньою причиною смерті. Може бути у випадках, коли у спричинення смерті були втягнуті інші люди або . настанню смерті передував певний стан здоров'я потерпілого;

2) у період часу, який минув від вчинення діяння обвинуваченим й до смерті потерпілого, останній піддавався медичному лікуванню, що розірвало причинний зв'язок між діянням обвинуваченого й смертю потерпілого.

Так, у справі *R v Jordan (1956)* обвинувачений двічі ударив ножем потерпілого в ділянку кишечника. У лікарні постраждалому надали медичну допомогу, але через кілька днів він помер. Як було встановлено, пораненнями був пошкоджений кишечник, але на момент смерті пошкоджені місця майже зарубцювалися. Для попередження інфекції хворому було призначено антибіотик, щодо якого в нього виявилися алергічна реакція. Причиною смерті пацієнта стала бронхопневмонія, викликана прийомом цього антибіотику. Як зазначив суд, за правило має прийматися те, що смерть, якою закінчилося правильно призначене лікування у випадку серйозних ушкоджень, повинна розглядатися як така, що була спричинена цими серйозними ушкодженнями. У розглядваній же ситуації лікування було неправильним, внаслідок чого в пацієнта виникли симптоми іншого хворобливого стану, який і став безпосередньою причиною смерті. Ураховуючи це, у скоєнні умисного вбивства обвинуваченого було виправдано [15].

3) коли сам потерпілий на шкоду собі припустив певну поведінку.

У справі *R v Williams and Another (1992)* було встановлено, що Джон Шепард, який прямував на відкритий фестиваль, намагаючись уникнути пограбування з боку своїх випадкових супутників,

вистрибнув із автомобіля й унаслідок сильного удару головою загинув. Висновок суду зводився до того, що для наявності причинного зв'язку між поведінкою обвинуваченого і смертю потерпілого необхідно, щоб серйозність загрози була співрозмірною з діями потерпілого, котрий намагався її уникнути. Оскільки в розглядуваній справі цього встановлено не було, підсудного було виправдано [19].

Отже, у подібних ситуаціях, ключового значення набуває з'ясування характеру загрози. Свого роду формула визначення вищезгаданої співрозмірності була надана у справі *R v Roberts (1971)* [18], обставини якої були подібними до вищенаведеної справи. Ця формула зводиться до з'ясування такого: чи була смерть потерпілого характерним результатом висловлювань або поведінки підозрюваного в тому сенсі, що її можна було передбачити як наслідок того, що підозрюваний говорив або робив. Якщо за таких умов поведінка, припущена потерпілим, була непередбачуваною ані для підозрюваного, ані для будь-якої іншої особи на його місці, то такі дії мають розглядатися як акт вільного волевиявлення потерпілого, що розриває причинний зв'язок між діями підозрюваного й смертю, що настала.

Злий намір *malice aforethought* характеризує інтелектуальну складову *mens rea* вбивства. В англійському праві поняття злого наміру традиційно визначається як виражений намір спричинити смерть, про що можуть свідчити висловлювані особою погрози, виготовлення смертельної зброї і застосування її до жертви, або намір, який мається на увазі, коли своєю вольовою поведінкою особа виявляє намір спричинити серйозну шкоду здоров'ю потерпілого, у результаті чого останній помирає [11].

Говорячи про просте вбивство, варто зауважити, що не всі його види характеризуються злим наміром. У зв'язку з цим зазначимо, що в кримінальному праві Англії вирізняють: а) свідоме просте вбивство; і б) мимовільне просте вбивство.

Під свідомим простим вбивством розуміється протиправне спричинення смерті зі злим наміром за обставин, передбачених Законом про вбивство (1957), а саме: обмеженої осудності, провокації та виконання домовленості про суїцид.

Згідно зі ст. 2 Закону про вбивство (1957) у випадку, коли особа скоює вбивство або є співвиконавцем у вбивстві іншої особи,

вона не підлягає відповідальності за кваліфіковане вбивство, якщо вона страждає на таке відхилення в психічній діяльності (зумовлене зупинкою чи відставанням у психічному розвитку або успадковане, або викликане хворобою чи травмою), яке суттєво перешкоджає її психічній здатності відповідати за свої дії чи бездіяльність при вчиненні вбивства або співучасті у вчиненні вбивства. У такому разі винна особа несе відповідальність за просте вбивство.

Отже, обмежена осудність характеризується трьома визначальними ознаками:

1) наявність в особі певного психічного відхилення. На відміну від "психічного розладу", яким характеризується стан неосудності згідно з Правилами Макнатена¹, "психічне відхилення" означає такий психічний стан, непригаманий звичайній людині, який розумна людина назвала би аномальним. Цей стан охоплює всі прояви психічної діяльності – не лише сприйняття фізичних дій і подій, але й здатність до формулювання логічних висновків стосовно того, які дії є правомірними, а які протиправними, а також здатність до вольового контролю фізичної поведінки у відповідності до цих логічних суджень [8];

2) психічне відхилення має бути зумовлено певними внутрішніми чинниками: зупинкою або відставанням у психічному розвитку, спадкоємністю, хворобою або травмою. Так, наприклад, сам по собі стан алкогольного або наркотичного сп'яніння не утворює відхилення у психіці, у той час як патологічне сп'яніння, викликане тривалим вживанням алкогольних напоїв або наркотичних засобів, викликає певні відхилення психічної діяльності;

3) відхилення психіки має суттєво впливати на психічну здатність особи відповідати за свою поведінку. Під суттєвим у судовій практиці розуміється такий вплив, за якого здатність особи

---

¹ Згідно з Правилами Макнатена, сформульованими у *M'Naghten's case 1843*: кожна особа презюмується осудною й достатньо розумною для того, щоб відповідати за скоєні нею злочини, якщо не буде доведено інше; для звільнення особи від кримінальної відповідальності на підставі її неосудності має бути доведено, що в момент вчинення діяння вона страждала на такий розлад свідомості, викликаний хворобливим розумовим станом, за якого не розуміла природи й сутності вчинюваних нею дій, а якщо й розуміла, то не усвідомлювала, що вони є протиправними.

відповідати за свої вчинки знижується в порівнянні з такою здатністю нормальної розумної людини. Питання про те, чи певне психічне відхилення суттєво вплинуло на здатність особи відповідати за свою поведінку, вирішується присяжними з урахуванням висновків, наданих лікарями [8].

Наступною обставиною, за якої протиправне спричинення смерті визнається свідомим простим вбивством є провокація *provocation*. Виходячи зі ст. 3 Закону про вбивство (1957), присяжні встановлюють факт провокації за наявності таких умов:

1) мають існувати свідчення того, що підсудного було спровоковано. Як випливає із вказаного законодавчого акту, провокування може здійснюватися вчинками, словами або одночасно і вчинками, і словами. При цьому факту втрати самоконтролю лише через страх, паніку, особливості характеру або певні обставини, такі як уповільнення дорожнього руху у зв'язку зі снігопадом, недостатньо для встановлення провокації. Необхідні такі докази, які б наводили на думку про те, що спричинення смерті було неконтрольованою реакцією на провокуючу поведінку, а ні актом помсти [7].

2) під впливом провокуючого чинника обвинувачений утратив самоконтроль. Це означає, що він раптово піддався запалу, який тривав короткий проміжок часу й перешкоджав йому розуміти свою поведінку. Важливим є те, що при провокації втрата самоконтролю має бути раптовою й короткочасною. Тому спричинення смерті після того, як запал пройшов, і контроль над поведінкою був поновлений, не може визнаватися простим вбивством [14];

3) під впливом певного провокуючого чинника будь-яка розумна людина поступила би подібним чином. При цьому словосполученням "розумна людина", як було зазначено у справі *DPP v Camplin (1978)*, охоплюється будь-яка особа чоловічої або жіночої статі, яка не є надто збудливою або агресивною, але, котрій притаманна така здатність до самоконтролю, яка очікується від кожного добропорядного громадянина в суспільстві в сучасних умовах. Для з'ясування того, чи будь-яка розумна особа за певних провокуючих обставин поступила би подібним чином, присяжним необхідно порівняти дії підсудного з гіпотетичною поведінкою особи, котра має таку здатність до самоконтролю, яка очікується від будь-якої особи такої ж статі та віку, що й підсудний, і

котрій притаманні такі спільні з підсудним якості, які, на думку присяжних, впливають на серйозність провокації щодо нього. При цьому в результаті такого порівняння присяжні повинні відповісти на такі запитання: а) чи подібна ситуація могла би спровокувати таку гіпотетичну особу до втрати самоконтролю; б) чи відреагувала би така особа на подібну провокацію таким же чином, що й підсудний [9]. Згодом у справі *R v Morhall (1996)* наведений підхід було доповнено необхідністю урахування присяжними не лише якостей підсудного, але й інших обставин, які впливають на серйозність провокації, наприклад, його минулого, умов, у яких він жив тощо [17].

Наступним видом свідомого простого вбивства є спричинення смерті на виконання домовленості про суїцид. Згідно зі ст. 4 Закону про вбивство (1957) особа вчиняє просте вбивство, якщо, діючи на виконання домовленості про суїцид між нею та іншою особою, вона спричиняє смерть іншій особі або разом з іншим учасником суїциду піддається спричиненню смерті третьою особою. Під домовленістю про суїцид розуміється звичайна домовленість між двома або більше особами про спричинення смерті усім учасникам змови, незалежно від того чи кожний із них сам буде позбавляти себе життя; ніякі дії учасника угоди про суїцид не можуть вважатися такими, які здійснюються на виконання цієї угоди, якщо особа не має наміру померти на виконання такої угоди. Безумовно, лише особа, котра вижила, може нести відповідальність за розглядуваний вид простого вбивства.

Іншим різновидом простого вбивства є мимовільне неправне спричинення смерті без злого наміру *involuntary manslaughter*, яке може полягати або в конструктивному вбивстві, або у вбивстві через грубу недбалість.

Конструктивне просте вбивство, або вбивство незаконною дією, *constructive manslaughter* характеризується трьома такими ознаками:

- 1) незаконна дія, під якою розуміється лише кримінально карана поведінка. Вона може полягати в побоях, введенні в організм іншої особи шкідливої речовини, пошкодженні майна тощо. Варто відзначити, що встановлення незаконності дії часто породжує певні труднощі.

Так, наприклад, у справі *DPP v Newbury and Jones (1977)* двоє 15-річних підлітків були визнані винними у вчиненні простого

вбивства незаконною дією. Відповідно до обставин справи підсудні кинули з парасету кусок кам'яної плитки у поїзд, який наближався. Камінь розбив вікно кабіни машиніста й попав у кондуктора, котрий від удару помер. У зазначеній справі суд лише констатував наявність незаконної дії, уникаючи будь-яких пояснень щодо підстав незаконності в кримінально-правовому значенні [4].

2) незаконна дія повинна бути визначальною причиною смерті.

Так, у справі *R v Dalby (1982)* було встановлено, що обвинувачений Долбі та потерпілий Осач вживали наркотики. Після того, як Долбі легально отримав певну кількість наркотичного засобу, кілька таблеток він передав другові, і вони обидва зробили собі ін'єкції. Через деякий час потерпілому, як мінімум, двічі був введений невстановлений наркотичний засіб іншою особою. Наступного дня Осач помер. У суді першої інстанції Долбі було визнано винним у збуті наркотичних засобів і простому вбивстві. Апеляційний суд виправдав його за обвинуваченням у простому вбивстві, зазначивши, що збут потерпілому наркотичного засобу не є безпосередньою причиною його смерті. Завдяки такому діянню створюється можливість настання шкоди в майбутньому, зокрема, у випадку, якщо наркотик передається залежній від нього особі. У розглядуваній ситуації сам по собі збут наркотичного засобу не спричинив би шкоди, якщо б потерпілий не вжив його у небезпечній формі й кількості. Незаконна дія повинна безпосередньо спричиняти шкоду [12].

3) незаконна дія повинна бути небезпечною, тобто вважатися будь-якою розсудливою людиною в здоровому глузді такою, що піддає іншу особу загрози спричинення хоча б мінімальної шкоди [10]. При цьому, як було визначено пізніше у справі *R v Dawson (1985)*, такий, свого роду, тест може ґрунтуватися лише на тій інформації, яку розсудлива в здоровому розумі людина могла би отримати, якщо б спостерігала певну незаконну дію на місці її вчинення [13].

Mens rea мимовільного простого вбивства визначається ставленням особи до своєї незаконної дії і може виявлятися в: а) намірі викликати в особи страх негайного застосування до неї фізичної сили; або б) необережності, коли особа передбачає, що своїми ді-

ями може викликати в іншій особі стан страху, але продовжує діяти певним чином, виявляючи байдужість до подібного ефекту від своєї поведінки.

Цікаво відзначити, що сам обвинувачений не обов'язково повинен усвідомлювати, що його дія є незаконною й небезпечною. Достатньо встановити, що будь-яка розсудлива людина в здоровому розумі на місці обвинуваченого вважала би таку дію незаконною й небезпечною [4].

Таким чином, з урахуванням вищевикладеного можна зробити такі висновки. Загального визначення поняття вбивства в англійському законодавстві не існує. Приписи, що розкривають юридичні ознаки цього злочину, містяться в судових рішеннях і мають нормативний характер.

У кримінальному праві Англії вбивства поділяються на прості та кваліфіковані. Своєю чергою, просте вбивство може бути свідомим або мимовільним. Різновидами останнього є конструктивне вбивство та вбивство через грубу недбалість.

Actus reus простого та кваліфікованого вбивства характеризується протиправним спричиненням смерті іншій особі. Під протиправністю розуміється відсутність будь-яких законних або виправдувальних обставин для позбавлення життя іншої особи.

Потерпілим може бути лише людина з моменту її народження, який визначається початком самостійного існування плоду окремо від матері.

Кваліфіковане вбивство слід відмежовувати від простого свідомого вбивства за наявністю таких обставин, характерних для останнього: обмеженої осудності, провокації, виконання домовленості про суїцид.

Mens rea кваліфікованого та простого свідомого вбивства виявляється злому намірі щодо спричинення смерті. *Mens rea* мимовільного простого конструктивного вбивства полягає в намірі викликати в особі страх негайного застосування до неї фізичної сили, а *mens rea* мимовільного простого вбивства через грубу недбалість характеризується тим, що винна особа передбачає, що своїми діями може викликати в іншій особі стан страху, але продовжує діяти певним чином, виявляючи байдужість до подібного ефекту від своєї поведінки.

Використана література:

1. Airedale Hospital Trustees v Bland [1992] UKHL 5 (04 February 1993) // Databases of British and Irish Legal Information Institute. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/1992/5.html>.

2. Attorney General's Reference (No. 3 of 1994) // Офіційний сайт парламенту Об'єднаного Королівства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld199798/ldjudgmt/jd970724/gneral01.htm>.

3. Criminal Law Revision Committee: Fourteenth Report, Offences against the Person, Cmnd 7844, London: HMSO, 1980 / Heaton Russel. Criminal Law. Cases and Materials. London, 2001. – P. 85. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: http://www.passprotect.studio400.me.uk/Criminal_Cases_and_Materials_2001.pdf.

4. DPP v Newbury and Jones [1976] 2 All ER 365/ Heaton Russel. Criminal Law. Cases and Materials. London, 2001. – P. 124 – 125. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: http://www.passprotect.studio400.me.uk/Criminal_Cases_and_Materials_2001.pdf.

5. Infant Life (Preservation) Act 1929 // The National Archives. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/19-20/34>.

6. Offences against Person Act (1957) // The National Archives. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: http://www.opsi.gov.uk/RevisedStatutes/Acts/ukpga/1957/cukpga_19570011_en_1.

7. R v Acott [1997] 1 WLR 306 // Databases of British and Irish Legal Information Institute. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://www.parliament.thestationeryoffice.co.uk/pa/ld199697/ldjudgmt/jd970220/acott02.htm>.

8. R v Byrne [1960] 2 QB 396 / Heaton Russel. Criminal Law. Cases and Materials. London, 2001. – P. 113 – 115. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: http://www.passprotect.studio400.me.uk/Criminal_Cases_and_Materials_2001.pdf.

9. R v Camplin [1978] AC 705. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://www.e-lawresources.co.uk/DPP-v-Camplin.php>.

10. R v Church [1965] 2 All ER 72 (CCA) / Heaton Russel. Criminal Law. Cases and Materials. London, 2001. – P. 128. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: http://www.passprotect.studio400.me.uk/Criminal_Cases_and_Materials_2001.pdf.

11. R v Cunningham [1981] UKHL 5 // Databases of British and Irish Legal Information Institute. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: [http://www.bailii.org/cgi-bin/markup.cgi?doc=/uk/cases/UKHL/1981/5.html&query=title+\(+Cunningham+\)&method=boolean](http://www.bailii.org/cgi-bin/markup.cgi?doc=/uk/cases/UKHL/1981/5.html&query=title+(+Cunningham+)&method=boolean).

12. R v Dalby (1982) 74 CAR 348. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа : <http://www.e-lawresources.co.uk/R-v-Dalby.php>.
13. R v Dawson (1985) 81 Cr App R 150 (CA) / Heaton Russel. Criminal Law. Cases and Materials. London, 2001. – P. 129. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: http://www.passprotect.studio400.me.uk /Criminal_Cases_and _Materials_2001.pdf.
14. R v Duffy [1949] 1 All ER 932. R v Duffy [1949] 1 All ER 932 / Heaton Russel. Criminal Law. Cases and Materials. London, 2001. – P. 90 – 91. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: http://www.passprotect.studio400.me.uk /Criminal_Cases_and _Materials_2001.pdf.
15. R v Jordan (1956) 40 Cr App R 152 (CA) / Heaton Russel. Criminal Law. Cases and Materials. London, 2001. – P. 20 – 21. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: http://www.passprotect.studio400.me.uk /Criminal_Cases_and _Materials_2001.pdf.
16. R v Malcherek and Steel [1981] 1 WLR 690 (CA) / Heaton Russel. Criminal Law. Cases and Materials. London, 2001. – P. 86. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: http://www.passprotect.studio400.me.uk /Criminal_Cases_and _Materials_2001.pdf.
17. R v Morhall [1996] AC 90 / Heaton Russel. Criminal Law. Cases and Materials. London, 2001. – P. 99 – 101. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: http://www.passprotect.studio400.me.uk /Criminal_Cases_and _Materials_2001.pdf.
18. R v Roberts [1971] 56 Crim App Rep 95 / Heaton Russel. Criminal Law. Cases and Materials. London, 2001. – P. 70. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: http://www.passprotect.studio400.me.uk/Criminal_Cases_and _Materials_2001.pdf.
19. R v Williams and Another [1992] 2 All ER 183 (CA) / Heaton Russel. Criminal Law. Cases and Materials. London, 2001. – P. 22 – 23. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: http://www.passprotect.studio400.me.uk /Criminal_Cases_and _Materials_2001.pdf.
20. Re A (Children) 2000 EWCA Civ. 254 // Databases of British and Irish Legal Information Institute. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа : <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2000/254.html>.
21. Roe Diana. Criminal Law. – London, 2005.

УДК 343.72:336.22

А.Г. Грицюк

**КВАЛІФІКАЦІЯ НЕЗАКОННОГО
ВІДШКОДУВАННЯ ПДВ – ШАХРАЙСТВА**

У статті розглядається кваліфікація незаконного відшкодування ПДВ як шахрайства.

Ключові слова: *незаконне відшкодування ПДВ, розкравання, шахрайство.*